ISSN 2078-6794. Вісник Львівського університету. Серія мист-во. 2026. Вип. 29. С. 131–141
Visnyk of the Lviv University. Series Art Studies. Issue 29. P. 131–141

УДК 784.4.031.4.08:398.8](=161.2:477.74-14):001.891(477)"199"
DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vas.29.2026.131-141

ПІСЕННИЙ РЕПЕРТУАР У КУЛЬТУРО-ЖАНРОВІЙ СИСТЕМІ ЕТНОМУЗИКИ УКРАЇНЦІВ ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ В ПОЛЬОВИХ ЗАПИСАХ КУЗЬМИ СМАЛЯ

Надія ДУНАЄВА

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1794-3510
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра музикознавства та хорового мистецтва,
вул. Валова, 18, Львів, Україна, 79008
e-mail: lisevichnadia@gmail.com

Сучасна українська етномузикологія приділяє значну увагу регіональним традиціям, зокрема пограничним територіям, до яких належить Південна Бессарабія, музичний фольклор якої досліджений недостатньо. Основну базу становлять польові аудіозаписи Кузьми Смаля, виконані в Татарбунарському, Кілійському та Ізмаїльському районах Одеської області в 1995 р. Метою дослідження є визначення особливостей пісенного репертуару етнічних українців Південної Бессарабії в контексті культуро-жанрової системи етномузики за Богданом Луканюком. Наукова новизна полягає у введенні польових матеріалів К. Смаля до наукового обігу. Методологію становлять історико-порівняльний, структурний і жанрово-типологічний підходи; застосовано розшифрування та первинний аналіз польових записів. З'ясовано, що репертуар охоплює приурочений (календарно- та родинно-обрядовий) і звичайний фольклор із домінуванням ліричних та ліро-епічних жанрів. У приуроченому фольклорі, а саме календарно-обрядовому, зафіксовано переважно ліричні жанри, зокрема колядки, щедрівки, веснянки та купальські пісні; ліро-драматичний жанр репрезентовано маланковими піснями. Весільний репертуар, як сегмент родинно-обрядового фольклору, зображений переважно ладканками, належить до ліро-епічного жанру. Родинних та похоронних пісень не зафіксовано. У звичайному (необрядовому) фольклорі зафіксовано ліро-епічний жанр, представлений баладами, та ліричний з такими тематичними мотивами: пісні з особистого та родинного життя, солдатські, чумацькі, на жартівливу тематику. Також зафіксовано новотвори кінця XIX – початку XX ст. та пісні літературного походження. Зразків трудових пісень у досліджуваних аудіозаписах немає; дитячий репертуар репрезентовано лише однією колядкою. Виявлено гендерну специфіку виконання та ознаки лівобережно-наддніпрянської традиції. Отримані результати уточнюють культуро-жанрову структуру пісенного репертуару регіону та розширюють уявлення про локальні виконавські традиції українців Південної Бессарабії.

Ключові слова: Південна Бессарабія, музичний фольклор, Кузьма Смаль, культуро-жанрова система, етномузика.

© Дунаєва Надія, 2026

Музичний фольклор етнічних українців Південної Бессарабії належить до найменш системно досліджених регіональних традицій України. Південна Бессарабія або Буджак – історична область на півдні Одеської області між гирлами Дунаю і Дністра та Чорним морем. Заселення Буджака українцями відбувалося впродовж тривалого часу та в кілька етапів. Наприкінці XVIII – початку XIX ст. внаслідок колонізаційної політики Російської імперії відбувається активне переселення українців з Поділля, Наддніпрянщини та інших регіонів на землі межиріччя Дністра та Дунаю [1, с. 45–55]. Відсутність єдиних історично-культурних умов творення традиції для всіх представників етносу (окремі села були сформовані вихідцями з різних територій та вирізнялися часовими періодами міграції) вплинула на формування репертуару, а саме відсутності цілісності локальної традиції.

Постановка проблеми. Музичний фольклор українців Південної Бессарабії залишається недостатньо дослідженим, зокрема через брак введених до наукового обігу польових матеріалів їх пісенного репертуару, що ускладнює цілісне осмислення специфіки регіональної традиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження Південної Бессарабії засвідчують зростання інтересу до регіону, однак мають переважно міждисциплінарний характер. Вагомим внеском у фіксацію музичної традиції є проєкт “Музична спадщина Буджака” (керівник Артем Целіков), спрямований на збір польових пісенних матеріалів, також і етнічних українців. Водночас є низка історичних, філологічних досліджень, що висвітлюють етнокультурні процеси в регіоні, формуючи важливий контекст для подальших етномузикологічних досліджень (праці О. Бачинської, Н. Петрової, В. Кушніра). Етномузикологічних досліджень регіону бракує, тож особливу цінність становлять віднайдені у 2022 р. в місті Кіцмань аудіозаписи пісень українців Буджака, зроблені у 1995 р. Кузьмою Смалем. Касети з аудіозаписами були передані авторкою та Катериною Дудкою до Лабораторії етномузики Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка, де були оцифровані. Разом із трьома нотними збірками К. Смаля (“Пісні Буджацького степу”, “Просили батько, просили мати” та “Ой за Дунаєм”), сучасними експедиційними матеріалами вони формують джерельну базу, що дає змогу дослідити репертуар, виконавську манеру та динаміку традиції у порівняльній ретроспективі (1990-ті та 2020-ті роки).

Мета статті – визначення особливостей пісенного репертуару українців Південної Бессарабії в контексті культуро-жанрової системи етномузики за Богданом Луканюком

Виклад основного матеріалу. Одним з етапів вивчення регіональної традиційної музики певного регіону є аналіз та класифікація записаного матеріалу на групи за жанровим принципом, визначення тематики та функціональної належності певного зразка. У статті за теоретичну основу взято концепцію культуро-жанрової системи музичного фольклору етномузикознавця Богдана Луканюка, де культуро-жанрова система традиційної музики – це ієрархічно організований вимір, у якому жанри функціонують в тісному зв’язку з культурним середовищем їх побутування [6, с. 102].

У межах культуро-жанрової системи Б. Луканюк виділяє великі функціональні блоки: трудові та дозвільні пісні, що своєю чергою діляться на обрядовий пласт та звичайні пісні [8, с. 302]. Обрядова ж музика охоплює календарно-обрядові (пісні зими, весни та літа) та родинно-обрядові твори (народини, весілля, похорон). Всі вищезазначені групи пісень та об'ємний (кількісно найбільший) цикл звичайних пісень вже поділяються на ліричні, епічні, драматичні, ліро-епічні та ліро-драматичні жанри.

Кузьма Смаль (1935–2012) з 1984 по 1995 рр. працював викладачем в Кілійській музичній школі в Одеській області [9]. Тоді ж активно збирав музичний фольклор українців Південної Бессарабії. Запис на касети виконав у серпні–листопаді 1995 р. Сумарно на трьох касетах записано 212 музичних одиниць з таких сіл Одеської області: Тузли (22 записи), Новомихайлівка (8), Весела Балка (8), Дивізія (13), Жовтий Яр (23), Дивізія (7), Омарбія (18), Шевченкове (11), Мирне (7), Струмок (17), Саф'яни (4), Нерушай (16), Балабанка (12), Струмок (31), Рибальське (14).

Усі вищезгадані населені пункти є етнічно українськими. Загалом більшість сіл Буджака характеризуються моноетнічним складом населення, що стосується й українських поселень. Водночас в безпосередньому сусідстві розташовані болгарські, молдавські та гагаузькі села. Поряд із цим у регіоні є біетнічні населені пункти, зокрема україно-молдовські [7, с. 276].

Найстарша інформантка народилась у 1907 р. (Кравець Олександра Карпівна). Основну частину виконавців становлять носії традиції 1920–1930-х років народження, що дає можливість заглибитися у пісенну традицію Буджака, зафіксовану ще в доволі хорошому стані. Співаки та співачки добре володіли голосом, здебільшого пам'ятали вербальні тексти повністю, могли продемонструвати не лише музичний матеріал, а й локальну манеру співу, чого не бачимо в нотних збірках. Гендерний склад репрезентований як жінками (35 осіб), так і чоловіками (12 осіб). Серед пісенних зразків переважна більшість – це спів дуетами (часто подружніми) або соло. Лише чотири пісні виконано ансамблево трьома або чотирма співачками. Однак саме ці зразки є особливою науковою цінністю, оскільки є наочністю гуртового співу на теренах Буджака.

Застосування культуро-жанрової моделі до матеріалів експедиційних записів К. Смаля дає змогу впорядкувати пісенний репертуар українців Південної Бессарабії за функціональними блоками. Приурочений музичний фольклор, що містить календарно-обрядову музику, представлену піснями зимового циклу (колядки, щедрівки, пісні на Маланку), веснянками та купальськими речами; родинно-обрядовий цикл, зображену весільними піснями; звичайний пісенний репертуар з такими тематично-поетичними мотивами: пісні з родинного та особистого життя, чумацькі, солдатські, на жартівливу тематику, новотвори кінця XIX ст., літературного походження. Всі зазначені жанри входять до великого блоку дозвільних пісень. Трудових пісень, як компоненту культуро-жанрової системи, у записах немає.

Відповідно до культуро-жанрової системи Б. Луканюка нижче подано таблицю, у якій зафіксовано цикли і жанри пісенної традиції українців Південної Бессарабії (рис. 1).

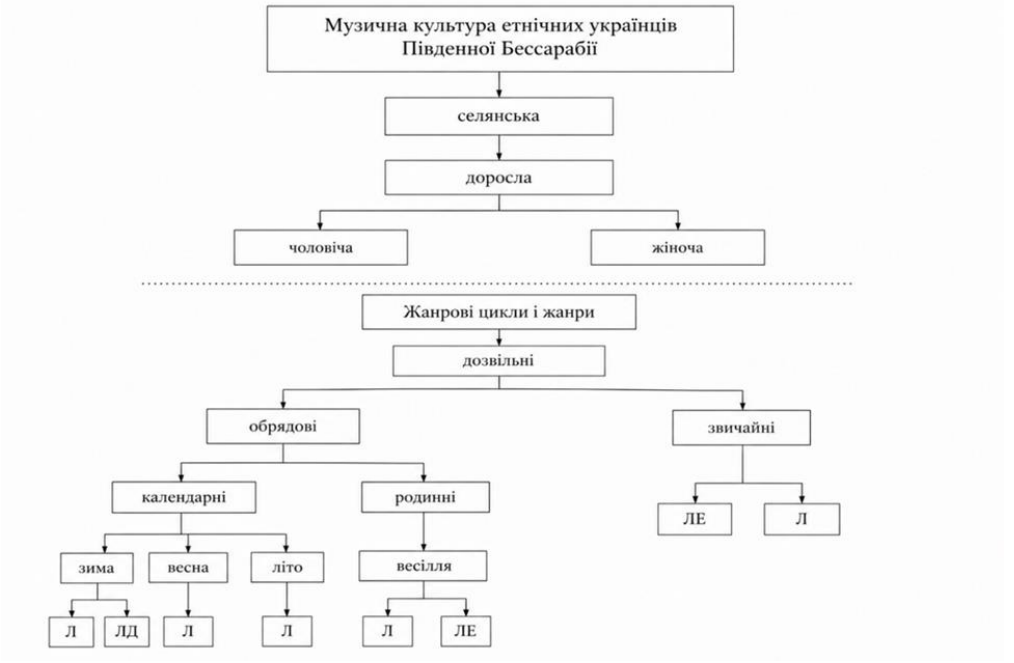

Рис. 1. Цикли і жанри пісенної традиції українців Південної Бессарабії

Пісні календарно-обрядової підсистеми. Серед календарно-обрядового пласту музичного фольклору етнічних українців Буджака найбільше збережені та відтворювані є пісні зимового циклу: колядки, щедрівки та маланкові пісні, які функціонально приурочені до різдвяно-новорічного періоду.

На відміну від весняної та літньої обрядовості, що не функціонує зараз в локальній культурі, зимова обрядовість живе, побутуючи загалом серед дітей та в осередках народно-сценічної культури. Пісні, присвячені різдвяно-новорічній обрядовості, в записах Кузьми Смаля зображені 28-ма пісенними одиницями.

У цьому дослідженні розмежування колядок і щедрівок виконано за принципом календарної приуроченості та наявності характерного рефрену “Щедрий вечір, добрий вечір”. Водночас проблема їх диференціації в сучасній етномузикології залишається дискусійною через існування різних підходів.

У матеріалах К. Смаля звучать переважно церковні колядки, сюжетом для яких слугують біблійно-апокрифічні події. Ф. Колесса називає їх “колядки з біблійним підкладом”, зауважуючи, що у них, маючи пізніше походження, найменше спільних рис з народними обрядовими піснями [6, 47]. На думку Б. Луканюка, такі твори доцільно назвати колядами, а не колядками, оскільки у них немає величання адресата, господарських мотивів, які є основою світських давніх колядок [8, с. 217]. Показово, що в записах К. Смаля також немає світських колядок, що традиційно становлять один з найдавніших шарів жанру. Лише колядка “Ой на горі тиха погода стояла” репрезентує давнішу традицію, оскільки має формулу 5+5 як один із маркерів давніх світських колядок. Подібні елементи можуть означати релікти дохристиянських вірувань з пізнішим нашаруванням християнської семантики [5, с. 244].

Щодо щедрівок, то в записах, зафіксованих на досліджуваних касетах Кузьми Смаля, є шість зразків. Один з них – “Стояла береза та й посеред двору” – світська щедрівка “на дівчину”, що має типову для щедрівок ритмоформулу 4+4 та олігохордову ладову структуру (рис. 2).

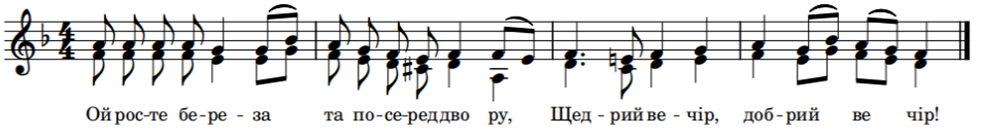

Рис. 2. Пісня “Ой росте береза”

Ще п’ять зразків щедрівок, аналогічно до біблійно-апокрифічних колядок, мають сюжети з описом життя церковних святих. Такі зразки Б. Луканюк називає щедрами [8, с. 220], утворюючи антитетичну пару щедри-щедрівки, аналогічно до коляди-колядки.

Найпоширенішою щедрівкою є “Пресвята Варвара”. Зазначений зразок є ізосилабічним восьмискладником з цезурою посередині (4+4). Доволі поширений сюжет, що розповідає про зведення церкви із трьома вікнами, є пізнішим нашаруванням, яке відбулось під впливом християнства.

Одним з яскравих театралізованих обрядів в Південній Бессарабії є водіння Маланки (в місцевому діалекті “Миланка”). Ввечері 13 січня парубочі або мішані гурти ходять по хатах, співають маланкові пісні та влаштовують карнавальне дійство. Миланка (хлопець, на якого “надівають бабину юбку, кацафейку, вив’язують платком”) [14] з віником в руках підмітає господарям хату, розкидає подушки та робить інші збитки. Обов’язковими персонажем є Коза, Циган.

У записах Кузьми Смаля зафіксовано чотири виконання пісні на Маланку: “Ой учора ізвечора пасла Миланка два качура”, “Наша Миланка в Дністрі була” та ”Миланка ходила”. Наведені зразки – піджанр щедрівок, що виокремлюють в окремий пласт “Маланкові пісні”.

“Ой учора ізвечора пасла Миланка два качура” – досить відома композиція, проаналізована багатьма дослідниками. О. Харчишин, зважаючи на дослідження І. Верхратського, О. Курочкіна, Б. Яцимирського та інших, зазначає, що сюжет цієї пісні (пасіння качурів, вода, плужок оре) пов’язаний з хліборобськими мотивами та яскраво вираженою передшлюбною тематикою [13, с. 524]. Пісні зимового циклу належать до ліричного (колядки, щедрівки) та лірико-драматичного (пісні на Маланку) жанрів.

Виконавська традиція характеризується гендерною відкритістю та варіативністю форм виконання. Як колядки, так і щедрівки, зокрема пісні на Маланку, виконують як чоловіки та жінки, а також мішані склади. Це свідчить про відсутність жорстких правил щодо виконання колядок як суто чоловічої практики чи щедрівок як частини дівочого репертуару.

Досить рідкісним випадком для цього регіону є фіксування такого жанру, як веснянки. “Ой у нас веснонька” (с. Рибальське) – один із прикладів цього жанру, ще три занотовано в збірці К. Смаля “Пісня Буджацького степу” [10, с. 23–30]. “Ой у нас веснонька” має строфічну будову,

вузькоамбітусну фактуру, рухливий темп. Виконується жінками в два голоси та наближено до манери виконання ліричних пісень (немає вигуків, "закличок весни", високої теситури, притаманних первісно-обрядовим пісням). Відірвана власне від обрядовості, вона є прикладом музичного часового пограниччя [12, с. 7]. Первинна функція втрачена, попри збережений текстовий та музичний матеріал.

Літній цикл репрезентують лише дві купальські пісні (с. Струмок): "На Івана, на Купала" та "Ой за нашим садом". На жаль, коментарів інформанток про обставини виконання та сам обряд (якщо він був) немає. Веснянки та купальські демонструють ліричний жанр в культуро-жанровій системі етномузики Південної Бессарабії.

Родинно-обрядові пісні. Родинно-обрядовий пласт музичного фольклору українців Буджака в аудіозаписах К. Смаля представлений лише весільними піснями. Жанрів народинного та похоронного циклів немає в репертуарі інформантів.

Весільний обряд вийшов з активного побутування з дотриманням звичаєвості в 70–80-х роках XX ст. Однак хід весілля та приурочені до кожного етапу пісні добре збережені в пам'яті носіїв традиції. Це підтверджується значною кількістю зафіксованих зразків у польових матеріалах К. Смаля, виданою ним окремою збіркою весільних пісень з с. Шевченкове Кілійського району "Просили батько, просили мати", дослідженнями Н. Петрової та В. Кушніра [4], сучасними експедиційними записами.

Весілля в культурі етнічних українців Буджака аналогічно до багатьох інших регіонів України ділиться на три фази: передвесільну підготовку (сватання, заручини, випікання короваю та шишок, дівич-вечір), власне весілля та післявесільні святкування. Загалом у проаналізованих матеріалах зафіксовано 60 пісенних одиниць, серед яких найбільша кількість (31 зразок) записана у с. Рибальське від Козакової Марії Афанасіївни, 1932 р. н.

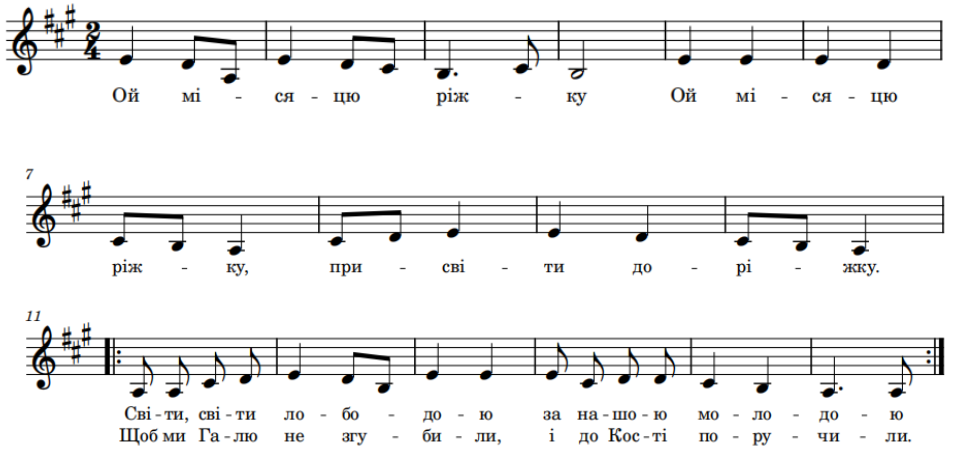

Рис. 3. Ладканка "Ой місяцю-ріжку"

Весільна обрядова музика за концепцією Луканюка охоплює чотири жанри: ліро-епічні ладканки, ліричні пісні, ліро-драматичні приспівки, драматичні танки, хороводи, ігри [8, с. 175]. В репертуарі, зафіксованому в селах Буджака К. Смалем, левову частку становлять ліро-епічні ладканки або "свальбові пісні" (термін "ладканка" більш властивий фольклорній традиції західних регіонів), яким притаманна виразна регулятивно-комунікативна функціональність. Переважна більшість зразків належить до тирадних наспівів із шестискладовою основою (Т6), що мають подібну композицію (урочистий рубатний зачин з подальшим метрично впорядкованим розгортанням). Вони супроводжують головні етапи перебігу обряду і є механізмом організації обрядової дії. Приклад ліро-епічної ладканки (рис. 3).

Ліричні пісні, лірично-драматичні приспівки, драматичні танки в контексті весільного обряду в записах Смаля не зафіксовані, хоча в його нотних збірках наявні деякі приклади лірики: "Перехідня ой ти зірочко", "Наряджала мати сина", "За городом калина", "Думала та гадала" та інші зі збірки "Просили батько, просили мати" [11, с. 20, 46].

Передвесільний етап, зокрема обряд випікання короваю, характеризується домінуванням обрядових пісень з ритуальними та заклинальними мотивами [8, с. 168–170]; дівич-вечір супроводжується як тужливими піснями ("Ой змию я, та й головочку"), так і приспівками-передирками між боярами та дружками, що поєднують декілька функцій: комунікативно-регулятивну, розважальну, ігрову, що проявляється через гумористичні мотиви. Власне весілля (неділя) супроводжується рядом пісень-ладканок, що охоплюють усі тематично-поетичні мотиви, крім сирітських. Пісенний супровід, крім регуляції поведінки учасників, створює ритуальне напруження, визначає кульмінаційні моменти дійства [3, с. 26]. Післявесільний етап зображений найменшою кількістю музичних зразків [11, с. 60–61]. Пісні-ладканки супроводжують ранок понеділка в домі молодого, відвідини нанашулів (локальна назва вінчальних батьків), в яких співають "Десь тут була вінчальная мати", обряд "циганщини" ("Ой гонила Наташа до череди", "Оце ж тобі, курочко, за теє") [11, с. 64].

У контексті дослідження весільної обрядовості, за записами К. Смаля, фіксуємо належність місцевої традиції до наддніпрянського музичного ареалу. Якщо музична складова залишається консервативною і чітко відображає територіальну прабатьківщину людей, що заселили Буджак, то на вербальному рівні простежується вплив молдовської традиції на весільний обряд українців. З'являються дійові особи "нанашка" та "нанашул", які виконують функцію вінчальних батьків [4, с.155].

Отже, весільний пісенний репертуар українців Південної Бессарабії у записах К. Смаля – це цілісна, функціонально організована система, в якій проявляється єдність структурного, функціонального та соціального рівнів організації традиційної музики.

Звичайні (вольні) пісні. Найбільший пласт музичного фольклору, зібраного К. Смалем в польових дослідженнях Буджака – необрядова лірика або звичайні пісні, що налічує 123 записи.

У своїй класифікаційній моделі Б. Луканюк, керуючись працями С. Людкевича, І. Франка, відмовляється від поділу звичайних пісень за тематичним принципом, зазначаючи, що це метод етнофілології. Натомість, аналогічно до обрядової музики, він виокремлює епічний, ліричний, драматичний жанри, а також ліро-епічний та ліро-драматичний [8, с. 313].

Звичайний музичний фольклор етнічних українців Південної Бессарабії репрезентує частину з вищенаведених жанрів, зокрема: ліро-епічні (балади), звичайні ліричні пісні, що охоплюють найрізноманітніші поетично-тематичні мотиви (пісні з особистого та родинного життя, пісні на жартівливу тематику, суспільно-побутові). Сюди ж відносимо пісні релігійного змісту, новотвори кінця XIX – початку XX ст. Ліро-драматичних приспівок та прикладів драматичного жанру в записах К. Смаля не простежуємо.

Окремо варто зазначити, що зафіксовано один зразок російського музичного фольклору. Це пісня “Ой Дуня-Дуня”, записана від Бортового Гаврила Івановича, с. Нерушай.

Якщо говорити про тематику ліро-епічних пісень, то виокремлюють родинно-побутові та соціально-побутові балади з мотивами вирядження сина у військо, любовної та сімейної драми [2, с. 112]. Зокрема, зафіксовано баладу “Летів орел через сад зелений”, за сюжетом якої дівчина отруїла козака, “А в саду бірьоза”– з мотивом смерті невістки від рук свекрухи.

У звичайних ліричних піснях найбільшу групу становлять пісні з особистого та родинного життя, які охоплюють широкий спектр тематичних мотивів. Зокрема, зафіксовано пісні про важку жіночу долю (“Сестро ж моя сестро”, “Ой на морі на пісочку”, “Мала мати одну дочку”), кохання (“Червона калина”, “Налетіли гуси”, “І туди гора”, “Зайди, зайди місяченьку”), пісні про вдівське життя (“А ті гори зеленіють”).

Суспільно-побутові пісні представлені такими поетико-тематичними підгрупами: солдатські (“Ой піду я понад морем”) та чумацькі (“Їхали чумаки”, “Ой горе тій чайці”, “Гуляв чумак на риночку”). З релігійних творів зафіксований один псальм “Усе гульки та гульки, а за смерті нема думки”. Пісні на жартівливу тематику: “Оженився приймачок”, “Ой під мостом, мостом”.

З пісень літературного походження зафіксовано пісню на слова Т. Шевченка “Ой, люлі-люлі, моя дитино”. Якщо говорити про новотвори кінця XIX – початку XX ст., то цікавим зразком є жорстокий романс “Чом ти, вербо, така рясна”. Є також значна частина пісень пізнішого походження, що мають сталий акцентно-динамічний ритм, розмір 4/4 та строфічну будову з повторенням другого рядка (“Нема цвіту по всім світу”, “Чом ти не прийшов, як місяць зійшов”, “Як ми сиділи у саду”, “По той бік гора”).

Отже, жанрово-стилістичний аналіз пісенного репертуару українців Південної Бессарабії за матеріалами експедиційних записів Кузьми Смаля засвідчує його багатожанровість та історико-культурну багатошаровість. Кількісне співвідношення зафіксованих зразків (44 % обрядових та 56 % необрядових) є домінуванням звичайних пісень, зокрема лірики. Жанрова палітра репертуару охоплює приурочений та звичайний музичний фольклор. Приурочений пласт етномузики зображений такими циклами: календарно-

обрядовий (колядки, щедрівки, маланкові пісні, веснянки, купальські) та родинно-обрядовий (весільні пісні). Всі пісні календарно-обрядового циклу, крім маланкових, належать до ліричних, маланкові – приклад ліро-драматичних. Весільний репертуар представлений переважно ліро-епічними ладканками. Звичайний (необрядовий) пісенний пласт охоплює ліро-епічні жанри (родинно-побутові балади наспівного стилю) та різнотематичний пласт ліричних пісень (пісні з родинного та особистого життя, солдатські, чумацькі, на жартівливу тематику, новотвори кінця XIX – початку XX ст. і пісні літературного походження), що свідчить про еволюцію народопісенної традиції в історико-соціальних умовах. Також простежується співіснування різних стильових пластів, що є у поєднанні протяжних пісень багатоголосної фактури із чітко ритмізованими (строфічної будови) мелодіями. Особливості виконавської манери та значна кількість протяжних пісень дають підставу віднести цю традицію до лівобережно-наддніпрянського культурного ареалу.

У гендерно-віковому аспекті простежується відносне збереження традиційного поділу у виконавстві: весільний репертуар виконують жінки, тоді як зимовий календарний цикл співають виконавці різного віку та статі. Носіями традиції є інформанти старшого віку. Зафіксовано переважно сольні та дуетні форми співу.

Подальше дослідження має на меті більш глибокий аналіз мелоформ, ритміки, фактури та особливостей манери виконання музичного фольклору українців Південної Бессарабії, з'ясування географії первинного побутування цих зразків, що дадуть можливість точніше окреслити генетичні зв'язки репертуару українців Буджака та його місце в загальноукраїнській етномузикології.

Висновки. Визначено особливості пісенного репертуару етнічних українців Південної Бессарабії в контексті культуро-жанрової системи етномузики за Богданом Луканюком. З'ясовано що репертуар охоплює приурочений (календарно- та родинно-обрядовий) і звичайний фольклор із домінуванням ліричних та ліро-епічних жанрів. У приуроченому фольклорі, зокрема календарно-обрядовому, зафіксовано переважно ліричні жанри, зокрема колядки, щедрівки, веснянки та купальські пісні; ліро-драматичний жанр репрезентовано маланковими піснями. Весільний репертуар, як сегмент родинно-обрядового фольклору, зображений переважно ладканками, належить до ліро-епічного жанру. Народинних та похоронних пісень не зафіксовано. У пласті звичайного (необрядового) фольклору переважає ліро-епічний жанр, представлений баладами, та ліричний з наступними тематичними мотивами: пісні з особистого та родинного життя, солдатські, чумацькі, на жартівливу тематику. Також зафіксовано новотвори кінця XIX – початку XX ст. та пісні літературного походження. Зразків трудових пісень у досліджуваних аудіозаписах немає; дитячий репертуар репрезентовано лише однією колядкою. Виявлено гендерну специфіку виконання та ознаки лівобережно-наддніпрянської традиції. Отримані результати уточнюють культуро-жанрову структуру пісенного репертуару регіону та розширюють уявлення про локальні виконавські традиції українців Південної Бессарабії.

Список використаної літератури та джерел

1. Бачинська О. Українське населення Придунайських земель XVIII – початку XX ст. Одеса, 2002. 328 с.

2. Грица С. Мелос української народної епіки. Київ, 1979. 247 с.

3. Гусіна О. Весільна обрядовість Дніпропетровщини: стан побутування. *Слобожанські мистецькі студії.* Суми, 2026. № 1. С. 25–28.

4. Кушнір В., Петрова Н. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20–80-ті роки XX ст.). Одеса : Гермес, 2008. 255 с.

5. Квітка К. Зібрання праць. Прижиттєві публікації (1902–1941). Київ, 1971. 596 с.

6. Колесса Ф. Українська усна словесність: загальний огляд і вибір творів. Львів, 1938. 646 с.

7. Кушнір В. Формування регіональних груп українців у Буджаку, Нижньому Подунав'ї та дельті Дунаю. *Традиційна культура діаспори* : зб. наук. праць. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2012. С. 270–279.

8. Луканюк Б. Курс українського музичного фольклору. Львів, 2008. 511 с.

9. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Біографія Кузьми Смаля. URL: http://www.library.cv.ua (дата звернення: 05.08.2026).

10. Смаль К. Пісні Буджацького степу. Одеса, 1998. 184 с.

11. Смаль К. Просили батько, просили мати. Одеса, 2001. 141 с.

12. Терещенко О. Історико- й культурно-стильові пограниччя в українській етномузиці. *Проблеми етномузикології*. Київ, 2020. № 15. С.7–28

13. Харчишин О. Маланкові пісні півночі Молдови: поетичний аспект. *Народознавчі зошити. Серія філологічна.* Львів, 2014. № 3. С. 514–528

14. Власні польові матеріали, записані автором у с. Новоселиця, 2022 р.

15. Польові записи К. Смаля, здійснені у Кілійському, Татарбунарському, Ізмаїльському районах 1995 р., аудіокасети.

References

1. Bachynska, O. (2002). Ukrainske naselennia Prydunaiskykh zemel XVIII – pochatku XX st. Odesa [in Ukrainian].

2. Hrytsa, S. (1979). Melos ukrainskoi narodnoi epiky. Kyiv [in Ukrainian].

3. Husina, O. (2026). Vesilna obriadovist Dnipropetrovshchyny: stan pobutuvannia. *Slobozhanski mystetski studii.* Sumy, 1, 25–28 [in Ukrainian].

4. Kushnir, V., Petrova, N. (2008). Tradytsiina vesilna obriadovist ukraintsiv Odeshchyny (20–80-ti roky XX st.). Odesa : Hermes [in Ukrainian].

5. Kvitka, K. (1971). Zibrannia prats. Pryzhyttievi publikatsii (1902–1941). Kyiv [in Ukrainian].

6. Kolessa, F. (1938). Ukrainska usna slovesnist: zahalnyi ohliad i vybir tvoriv. Lviv [in Ukrainian].

7. Kushnir, V. (2012). Formuvannia rehionalnykh hrup ukraintsiv u Budzhaku, Nyzhnomu Prydunavii ta delti Dunaiu. Tradytsiina kultura diaspory : zb. nauk. prats (*Odeski etnohrafichni chytannia*) / za red. O. A. Pryharina. Odesa : ONU imeni I. I. Mechnikova, 270–279 [in Ukrainian].

8. Lukaniuk, B. (2008). Kurs ukrainskoho muzychnoho folkloru. Lviv [in Ukrainian].

9. Naukova biblioteka Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriia Fedkovycha. Biohrafiia Kuzmy Smalia. Retrieved from http://www.library.cv.ua (data zvernennia: 05.08.2026) [in Ukrainian].

10. Smal, K. (1998). Pisni Budzhatskoho stepu. Odesa [in Ukrainian].

11. Smal, K. (2001). Prosyly batko, prosyly maty. Odesa [in Ukrainian].

12. Tereshchenko, O. (2020). Istoryko- y kulturno-stylovi pohranychchia v ukrainskii etnomuzytsi. *Problemy etnomuzykolohii*. Kyiv, 15, 7–28 [in Ukrainian].

13. Kharchyshyn, O. (2014). Malankovi pisni ukraintsiv pivnochi Moldovy: poetychnyi aspekt. *Narodoznavchi zoshyty. Seriia filolohichna*. Lviv, 3, 514–528 [in Ukrainian].

14. Vlasni polovi materialy, zapysani avtorom v s. Novoselytsia. (2022) [in Ukrainian].

15. Polovi zapysy K. Smalia, zdiisneni u Kiliiskomu, Tatarbunarskomu, Izmailskomu raionakh 1995 r., audiokasety [in Ukrainian].

SONG REPERTOIRE IN THE CULTURAL-GENRE SYSTEM OF THE ETHNIC MUSIC OF UKRAINIANS IN SOUTHERN BESSARABIA IN KUZMA SMAL'S FIELD RECORDINGS

Nadiia DUNAIEVA

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Musicology and Choral Art,
18 Valova Str., Lviv, Ukraine, 79008
e-mail: lisevichnadia@gmail.com

Modern Ukrainian ethnomusicology is increasingly focusing on regional traditions, particularly borderland areas, including Southern Bessarabia, whose musical folklore remains insufficiently studied. The source base of the research consists of field audio recordings made by Kuzma Smal in 1995 in the Tatarbunary, Kiliia, and Izmail districts of Odesa region.

The aim of the study is to identify the features of the song repertoire of Ukrainians in Southern Bessarabia within the framework of the cultural-genre system of ethnomusicology as proposed by Bohdan Lukanuk. The scientific novelty lies in introducing K. Smal's field materials into scholarly circulation. The methodology is based on historical-comparative, structural, and genre-typological approaches; transcription and primary analysis of field recordings have been applied.

The results demonstrate that the repertoire comprises both ritual (calendar and family-ceremonial) and non-ritual folklore, with a predominance of lyrical and lyric-epic genres. Within the calendar-ritual folklore, mainly lyrical genres are recorded, including carols, shchedrivky, vesnianky, and Kupala songs, while the lyric-dramatic genre is represented by Malanka songs. The wedding repertoire, as a segment of family-ceremonial folklore, is predominantly represented by ladkanky and belongs to the lyric-epic genre. No birth or funeral songs were recorded.

In the corpus of non-ritual folklore, the lyric-epic genre is represented by ballads, while the lyrical genre includes songs reflecting personal and family life, as well as soldiers' songs, chumak songs, and humorous songs. Also documented are late 19th–early 20th century compositions and songs of literary origin. No examples of work songs were found in the analyzed recordings; children's repertoire is represented by only one carol.

Gender-specific performance features and traits of the Left-Bank Dnipro regional tradition have been identified. The findings refine the cultural-genre structure of the regional song repertoire and expand the understanding of local performance traditions of Ukrainians in Southern Bessarabia.

Keywords: Southern Bessarabia, musical folklore, Kuzma Smal, cultural-genre system, ethnomusicology.

Стаття надійшла до редколегії 17.08.2026 р.
Прийнята до друку 21.10.2026 р.
Опублікована 26.11.2026 р.